

СВЕЧАНА СЕДНИЦА НАСТАВНО-НАУЧНОГ ВЕЋА У ЧАСТ АКАДЕМИКА ПРОФЕСОРА ДР РАДОМИРА Д. ЛУКИЋА

У присуству многобројних гостију, пензионисаних професора, судија, адвоката, друштвено-политичких радника, чланова Савета Факултета, студената као и чланова колектива, дана 14. априла 1986. године на Правном факултету у Београду одржана је свечана седница Наставно-научног већа на којој је академику професору др Радомиру Д. Лукићу уручен свечани број „Анала Правног факултета у Београду“ издат њему у част. Скуп је отворио и присутне поздравио председник Наставно-научног већа професор др Обрад Станојевић, а затим су говорили професор др Живомир Борбевић, декан Факултета, професор др Стеван Врачар и професор др Обрен Станковић, главни и одговорни уредник часописа „Анали Правног факултета у Београду“.

Реч професора Обрада Станојевића

Посебна је част и истинско задовољство да отворим ову свечану седницу посвећену нашем колеги, академику Радомиру Лукићу.

Пре него што дам реч онима који су се припремили да говоре о његовом лику и делу дозволите ми да саопштим неколико својих запажања.

Професор Лукић је својеврстан феномен. Он је истовремено и типичан представник нашег поднебља, али и негација многих наших особина.

Ево неколико противуречности његове личности.

*

Он је изразито бистар човек, у најбољем смислу те речи и у народу који много полаже на бистрину и коме, заиста, памет не недостаје. Ако је шах мера неке апстрактне интелигенције, онда смо трећа нација света, после Јевреја и Руса. Али је та наша интелигенција оног типа, за коју је неко рекао да је мушка: „Мушкарци су паметнији од жена за све споредне ствари у животу“. Зато, ваљда, имамо одличну књижевност, знамо да се у преломним историјским тренуцима одлучимо за праву страну и тако добијамо ратове да бисмо изгубили у миру.

Пок. професор Константиновић је једном рекао да је бистрина наша национална несрећа. Зато што се превише ослањамо на њу. Међутим, професор Лукић, иако прототип србијанског интелектуалца, у овом погледу одступа од шаблона. У средини која сматра да је човек или бистар или вредан (шта ће му вредноћа ако је паметан!), он је веома приљезан. Изванредно је активан не само као кабинетски радник, усамљени посленик науке, већ и као њен популаризатор, на трибинама, у штампани, па и на спортским теренима. Тако је успео да сачува дух и тело младића, да за собом остави томове књига (неке су преведене на светске језике) и стотине расправа и чланака.

*

Ево друге противуречности. Наш слављеник припада најконзервативнијој од свих професија, еснафу универзитетских професора. „Ко је више викао на реформаторе од гомиле професионалних научника?“ — рекао је Шилер у својој приступној беседи. Међутим, Радомир Лукић је задржао младост духа, ону готово дечју радозналост и неоптерећеност овешталним категоријама, која је претпоставка сваког правог научног рада. Тако се, иако не више у првој младости, после бављења философијом права, окренуо једној новој науци, социологији, и успео да постане један од водећих научника у дисциплини којом се бави тако много људи.

*

Трећа и рекао бих највећа загонетка „феномена Лукић“ је у односу других према њему. „Свако ме мрзи, јер сам општеомиљен“ рекао је духовити Енглез (Peter de Vries). Ова горка истина нарочито карактерише Србе. Наш се народ често најгоре односио према својим најбољим људима. Нису ли Вук, Стерија, Бранко већи део свог живота провели у туђини, јер се показало да је лакше пламено србовати у Бечу него у Београду? И у овом погледу нисмо без противуречности. Код нас се најгори понашају много боље од елите. Ако би у некој цивилизованој земљи доспео у затвор високи интелектуалац, десиле би се ужасне ствари. А наши затвореници, према казивању неких колега који су из ових или оних (више из оних) разлога били на робији, односе се са пуно поштовања према ученим људима. Посебно се одликује моралним остракизмом универзитетска средина, јер је то одбир људи који су навикли да предњаче, сујетних појединаца у иначе сујетном народу. „Разлика између Бугара и Срба — рекао је један Француз — састоји се у томе што Бугари знају да су мали народ“.

Право је чудо како је професор Лукић, који је тако много постигао, успео да остане опште омиљен. Јер нема никог, од студената, преко радника у администрацији Факултета, колега, до академика, који би са злоробом мислио о њему, а многи га напросто воле.

О томе, између осталог, сведочи величина и састав овог скупа у његову част, тако да смо ову седницу морали да одржимо у амфитеатру, уместо у Сали за седнице.

Реч професора Живомира Борђевића

Поштовани професоре Лукићу, поштовани гости,
колегинице и колеге,

Чинило би ми и част и задовољство да сам данас само један од присутних чланова колектива на овој свечаности Факултета, на којој се одаје признање професору Лукићу, једном од наших најбољих професора, уручивањем свечаног броја „Анала“, који је приређен у његову част. Али, с обзиром да у овом слављу учествујем и као декан и наступам и у име Факултета, имам прилику да доживим и посебну част и посебно задовољство. Поред тога, имам један лични, интимни мотив да на изузетан начин доживим данашњи сусрет са професором Лукићем. Наиме, када сам 1946. године започео правне студије на овом Факултету, први испит који сам полагао био је испит из Теорије државе и права код професора Лукића. А први контакт са професором на факултету остаје у доживотном сећању сваког човека. Професор Лукић је тада, разуме се, био млад, ја још млађи, али данас, после четрдесет година,

имам утисак да сам га у спољном изгледу у понечему превазишао и то на моју штету; на пример, моја коса је исто тако бела као и његова, а и мање је имам него он.

Професор Лукић је читав свој радни век провео у овој кући. И правне студије је у њој завршио. Био је у свим звањима, дакле од асистента до редовног професора. Захваљујући раду и таленту, израстао је у великог педагога и научног радника.

Професор Лукић није само наш професор, професор Правног факултета у Београду; он је већ одавно прерастао оквире Факултета, постао члан Српске академије наука и уметности, и постао понос наше науке. И обични људи, сељаци и радници, знају за њега. Сале, у којима држи предавања широм земље, увек су пуне, а догађа се да не могу да приме све оне који би хтели да га виде и чују. А он има о чему да говори и то и аргументовано и документовано: о моралу и његовој кризи, о селу и његовом изумирању, о политичком систему и потреби за његовим променама, о раскорак између права и његове примене, о законитости и незаконитости, о друштвеној својини и њеном развлачењу и бројним другим темама за које је везана судбина ове земље. Говори лако, једноставно, логично и јасно, разумљиво сваком човеку, али у исто време и бриљантно и узвишено. Његово излагање је и забавно, проткано примерима, досеткама и шалама, искричаво и лепршаво. А тако може да говори само човек који зна, који је до сржи проучно питање о којем излаже, иза којег стоји огроман труд и који се са љубављу посветио позиву просветног и научног радника.

Као што је популаран у широким народним масама, тако исто, па и више, професор Лукић је популаран и међу студентима и дипломираним правницима нашег Факултета, па и других правних факултета.

Сала, у којој је држао предавања никад није била полупразна, него пуна студената. Он их је учио, али и забављао својим бравурозним излагањем.

Посебна прича су испити код професора Лукића. За његове испите везане су бројне анегдоте. Међу свим професорима овог Факултета, који су познати по анегдотама, професор Лукић заузима почасно место. Дозволићу себи да испричам једну од тих анегдота. Ванредни студент из Крагујевца, по надимку „Дуњац“, полаже испит из Увода у право код професора Лукића. Зна траљаво, између оцне 5 и 6. У недоумици коју оцену да му да, професор Лукић му поставља још једно питање за које су везане бројне теорије. „Дуњац“ и на то питање одговори као и на претходна три; углавном поброји теорије и површно о свакој каже 2—3 реченице. Професор Лукић га пита: „А шта ви мислите“, желећи да чује критичко мишљење студента о теоријама које је навео. „Дуњац“ мало поћути па каже: „Професоре, ја мислим само како да добијем шест“. Професор Лукић се насмеје на овакав одговор и „Дуњцу“ упише шестцигу.

У свим приликама, а то ће рећи и у јавном и у приватном животу, професор Лукић је једноставан, скроман и приступачан човек. Он се никад не размеће и не намеће својим знањем. Сваку дебату започиње обично тиме што најпре каже да о питању о коме се расправља не зна много. Потом следи веома темељно излагање које показује да професор Лукић и много зна и уме да каже оно што зна.

Он је човек дијалога. Он дијалог тражи и изазива. При том је толерантан и веома демократичан, што баш није одлика професора факултета и научних радника уопште.

Професор Лукић није у животу правио научне и друге друштвене компромисе. Остао је до данашњег дана свој, независан. Он се није понашао као апологета идеја и збивања који су тренутно били у моди. Због тог је каткад и трпео, али је увек излазио као морални победник, стицао све већи углед и учвршћавао достојанство у очима јавности.

Ако ми данас овде одајемо признање професору Лукићу за све што је учинио и значио, и што још увек чини и значи, и за Факултет и за наше друштво, онда ми у исто време, вреднујући високо његов рад и његов таленат, одајемо признање раду и таленту уопште. Овај Факул-

тет може бити поносан на то што је имао и има професора Лукића, а и он се овом Факултету вишеструко одужио.

Жеља је свих нас, а и многих који нису овде присутни, да професор Лукић живи и ради још дуги низ година. Колико видим, он је у доброј и физичкој и духовној кондицији, па сам уверен да ће се ова наша жеља остварити.

Реч професора Стевана Врачара

Имам пријатну дужност и особиту част да Вам — драги наш професоре — овом приликом изразим велику захвалност због Ваших изузетних доприноса уздизању претежног дела нашег правништва током последњих неколико деценија, расту Правног факултета у Београду као угледне наставно-научне установе, формирању најближег сарадничког круга на научним дисциплинама које сте утемељили и обликовали.

Многобројне генерације студената — њих четрдесетак — носе у себи осећања трајне захвалности, помешана са неизбрисивим сећањима на Вашу бриљантна предавања. Њима се придружују и они слушаоци који су испуњавали сале на Вашим небројеним предавањима на другим факултетима, на разним јавним трибинама у Београду и многим већим и мањим местима широм Југославије. Пред тако разноврсним аудиторијумима и у разним приликама успевали сте да пружите праве образце усменог и непосредног предавања знања о најразличитијим темама, које је подједнако красила највиша научно-стручна компетенција, говорничка перфекција и она чудесна психолошка комуникација. Подсећајући на то, овог тренутка навиру ми пресећања на Вашу највећа остварења — по мом суду — у том правцу: на педесете и шездесете године, дакле оне године када су се на овај Факултет сливале хиљаде младића и девојака, од којих многи нису приспели баш са жељом да студирају правне науке. У накрцаном највећем амфитеатру број V, нашој популарној „петици“, преко хиљаду слушалаца представљало је највећи и најсложенији могући изазов за сваког наставника. Од прве речи, па до последње, из часа у час, од семестра до семестра, годинама узастопно, успевали сте да успоставите и одржите непосредан контакт са слушаоцима и у таквим околностима. Аморфна маса је претварана у компактан аудиторијум који се подвргавао једној невилљивој диригентској палици маестралног говорника. Најсложенија и најапстрактнија питања Теорије државе и права и Социологије излагали сте тако занимљиво, истовремено садржински богато и дубоко колико и по форми логично, доследно и разумљиво — тако да су сви напосто били принуђени на нетремичну пажњу, праћење излагања, учење слушањем живе речи. Све то било је праћено и проткано тренутачним, колико инвентивним толико и оштроумним, колико адекватним толико и разгаљујућим досеткама. Били сте прави фасцинатор „петице“. С највишим дометама таквих предавања приређивали сте прави доживљај својим слушаоцима, а уживали сте, очигледно, и сами. Била је то нека врста врхунског „хепенинга“ у овој нашој кући. Било је, има и биће врских предавача, али све је то постајало јединствено и непоновљиво.

Током протеклих деценија, такође, наставно-научни колектив нашег Факултета, а подједнако и широки круг универзитетских наставника и научних радника широм наше земље, имали су безброј прилика, на разним скуповима, да Вас упознају као једног од својих врхунских делатника. Својим научним рефератима који су увек изазивали посебну пажњу, али и најактивнијим учешћем у разматрањима научних питања, давали сте драгоцене доприносе облицима повезивања научног рада. Са специфичним личним шармом и великим научним угледом стварали сте једну посебну атмосферу на таквим скуповима и у таквим круговима. Својим ненаметљивим утицајем у таквој средини нарочито сте помагали развој млађих научних посленика.

Најдубље утиске о Вашим наставно-научним особеностима и дометима носе, наравно, сви Ваши млађи сарадници на предметима које сте утемељили и обликовали. Са много разлога могли су се осећати посебно почастованим што су Ваши најближи сарадници, што су се уз Вас развијали и израстали као наставници и научни радници. Уз све истинско и најдубље поштовање које су према Вама имали и задржали га непомућеним, они су се осећали неспутаним у формирању сопствене индивидуалности. Ако се није осећала наједног тренутка тенденција да се створи некаква „школа“ било каквим униформисањем научних погледа, приступа, стила јавног делања итд. — несумњиво је да су и Ваша научна остварења и потенцијали на широком подручју фундаменталних знања (теорија државе и права, социологија, политикологија, историја политичке мисли, методологија, правна филозофија, културологија, итд.) сама за себе изборила својеврсну доминанту улогу. Ваши учбеници у свим тим областима и стотине расправа и чланака потврђивали су на импресиван начин ширину захвата, темељитост и богатство ерудиције, изузетну способност интерпретације и презентације поузданих и проверених знања, уз истовремену оригиналност, задивљујућу списатељску плодност, присутност и у актуелним zbивањима итд. У свему томе, никада није било неког изражавања официјелних или квазиофицијелних схватања; али ни екстремног прекорачивања њихове невидљиве границе. Обележавали сте једну линију трезвености, рационалности и, рекло би се, интелектуално разумљиве одмерености. У одређеним друштвеним приликама без тога нема ни научног стваралаштва, ни јавног делања.

Зато, сваки покушај да се сагледају у целости Ваша стваралачка личност и Ваше целокупно дело — нарочито у склоповима и развоју Правног факултета и наше културе — води, такорећи, саморазумљивом закључку да сте се настали у ред великана. И то оних изразитих, самосвојних, који подједнако предочавају да су без узора и да су неповљиви. Ако би се оставили по страни извесни „митови“ и својеврсне „легенде“, што се сплићу у нашој пирој јавности, сасвим је очигледно да сте деценијама имали улогу великог професора, да сте истовремено фигурирали као специфична „појава“ нашег јавног живота, а у неодређеном општем мњењу Ваше име је постало својеврсни „појам“. У Вашој говорничкој и списатељској делатности подједнако су долазили до изражаја таленат и снага, лакоћа и једноставност саопштавања мисли, логичност и елеганција извођења анализа, спајање инспирације и импровизације са најдубљим захватима. Зато највише импресионира једна заиста ретка изабалансираност троврсне обдарености — у наставничкој делатности, у научним истраживањима, у јавном ангажовању.

Зато, — нека ми буде дозвољено да констатујем — има разлога да Вашу општу улогу видимо у три основне димензије. Пре свега, Ваше стваралаштво представља својеврсно спајање руралне изворности и урбане рафинираности културе у нашој средини. Оптерећена разним заосталостима, та средина је спремна, можда и превише, да прихвати и најновије тековине. На једном важном подручју Ви сте преузели улогу (у)носиоца интелектуализма, у свим његовим сложеним значењима. Затим, веома је значајно да сте и својом личношћу и својим целокупним делом испољавали један формалан, али истовремено и садржински, континуитет у времену које је пресечено политичком револуцијом. А у таквим ломним временима, бар код нас, изузетно је значајно да се сачувају одређене вредности и традиција, јер је стихија рушења увек изразитија него градилачко прегнуће. Најзад, као што је добро знано, свако дело носи печат времена у којем је настало и у којем опстаје, па тако и Ваше. Али, исто тако, оно је дало и видљиво и снажно обележје једном значајном сегменту наше културе последњих неколико деценија.

А када смо се већ упустили у оваква сагледавања, у овој прилици ми сви бисмо могли бити изузетно задовољни. Не знамо, наравно, да ли сте и колико Ви задовољни својим стваралаштвом. Ако јесте — има много разлога за то. Ако, пак, нисте, онда има и за то разлога. Ако ништа друго, ту је бар оно вечно „проклетство“ науке — да ништа и никад није ни завршено ни савршено. То је она племенита трагика људ-

ског прегалаштва, оно фаустовско трагање за истином и смислом, препуштено бескрају.

Знамо, наш драги Професоре, да сте добијали разна јавна признања, награде и одликовања. Али, најважнија су признања Ваших небројених слушалаца и читалаца ако и када спонтано и интимно пропрате Ваша остварења признањем у виду обичних речи — „добро“ — „лепо“ — „изузетно“.

Па таква је и наша захвалност. Иако она стоји, у ствари, с оне стране изрецивог, ми бисмо је овом приликом изразили оном тако обичном, тако многозначном, тако људском речју — ХВАЛА.

Реч професора Обрена Станковића

Врло сам почаствован дужношћу да у име Редакције факултетског часописа уручим професору Радомиру Лукићу свечани број „Анала“, којим Правни факултет, са извесним закашњењем, обележава његов одлазак у пензију.

Са спутаношћу, која је неизбежна кад млађи говори о старијем, о учитељу, и то у његовом присуству, али и са искреним осећањем моралног дуга према истини, поздрављам професора Лукића као једног од најблиставијих умова у читавој досадашњој историји Правног факултета у Београду, легендарног предавача ове школе и отеловљење правничког духа и позива. Мислим да смо верно протумачили мисли свих читалаца „Анала“ када смо у редакцијски уводник унели оно што ћу овде поновити: „Ретки су људи од речи и пера који су тако богато обдарени двома значајним особинама: да се дубоко проникне у најсложеније ствари и да се потом све то каже једноставно, сажето и сугестивно, с утиском да се о односном питању једино тако може и мислити. По тој снази и трезвености казивања, стваралаштво професора Лукића је у нашим најбољим културним традицијама и велики део онога што је рекао преточено је у ризницу правничког језика и знања, поставши тако опште добро бројних припадника правничке породице.“

Део овог правничког блага професор Лукић подарио је читаоцима „Анала“, на чијим је страницама објавио око четрдесет својих радова. „Анали“ су данас оно што јесу захваљујући великим делом професору Лукићу који је један од њихових утемељивача и оснивача, члан првог редакционог одбора од 1953—1960. године и један од највернијих сарадника.

Али са нама вечерас није само стваралац и мислилац на висинама југословенске и европске правне науке; са нама је наш човек, у најбољем и најљудијем смислу те речи, и због тога се осећамо не само свечано већ и присно, људски топло.

Са Вашим делимитичним повлачењем из ове средине, услед пензионисања, Ваше писано дело не само да није ништа изгубило у својој употребљивости и стварном служењу, већ је његова привлачност само порасла, што се догађа са сваком правом класиком кад се аутор просторно удаљи од њених корисника. Оно што нам свима недостаје, наставницима, сарадницима, студентима, радницима овог факултета, то је ваше чешће лично присуство и ваша жива реч, која је увек не само добродошла већ жељно и жедно ишчекивана, и ми се надамо да ћемо у будућности чешће бити у прилици да је чујемо.

Предајући Вам овај двоброј „Анала“ издат Вама у част (у коме, на жалост, није било места за све оне који су хтели да Вам и на овај начин изразе своју захвалност), ја вас молим, друже професоре, да то примите као израз нашег осећања захвалности и као малу рату у враћању дуга ваших интелектуалних дужника.